

# EXAMENSARBETE



Läsning inom Svenska som andraspråk

Lärarnas syn på litteraturläsning och förförståelse

Teuta Ahmeti

Examensarbete 15hp

Halmstad 2015-10-14

## **Abstract**

The aim with this study was to study how preunderstanding of a text or literature makes the reading easier for second language learners. I wanted to find out how we can work with preunderstanding in school and help our students. The study is based on interviews I did with three teachers.

Science shows us that reading consists of two main activities, a visual analysis of the text and an interpretation of what the textual means. These activities run together where the information in the textual and the preunderstanding the reader has cooperates together.

The study shows that preunderstanding is very important for second language students. An important reason is to understand a book even if you don't get every word in it. The study also shows that the teachers use preunderstanding every day in different ways. They use pictures, discussions and the experiences that the students have. The teachers in the study explained that they let the students choose literature sometimes, but they also decide what the students are going to read. The reason for that is to develop more knowledge among students about new appearances.

Keywords: preunderstanding of texts, analysis of texts, interpretation, appearances

Författare: Teuta Ahmeti

Examinator: Ole Olsson

## Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
2. Syfte.....	3
2.1 <i>Metod</i> .....	4
2.2 <i>Genomförande</i> .....	4
2.3 <i>Validitet</i> .....	5
3. Forskningsöversikt/ Teoridel.....	6
3.1 <i>Litteraturläsning</i> .....	8
3.2 <i>Val av skönlitteratur</i> .....	9
3.3 <i>Texter och faktatexter</i> .....	9
3.4 <i>Djupläsning</i> .....	10
3.5 <i>Läsinlärning</i> .....	11
3.6 <i>Förförståelse</i> .....	12
4. Resultat.....	13
5. Diskussion och slutsats.....	18
6. Vidare forskning.....	20
7. Litteraturförteckning.....	21
8. Bilaga – Intervju.....	23

## 1. Inledning

Forskning visar att läsningen består av två huvudaktiviteter, en visuell analys av skriften och en tolkning av betydelsen i texten. ( Björk & Liberg 1996)

Aktiviteterna pågår samtidigt där informationen i texten och förkunskaperna som läsaren har samarbetar tillsammans. Det är meningslöst om man endast avkodar bokstäver och ord utan att förstå textens innehåll. På det här viset blir det när man inte behärskar språket man läser på. Läsningen blir meningsfull när vi lär oss språket som vi läser på.

När man lär sig tolka texter använder man sig av kunskap om världen, av kunskap om språkljud i de språk vi talar, och av kunskap om hur skrivet och talat språk förhåller sig till varandra. ( Franker, 2004)

I Kursplanen för svenska som andraspråk står det att litteraturläsning hjälper eleverna att formulera tankar och känslor som de kan relatera till men som de har svårt att få uttryck för på grund av att de saknar ord för det på det nya språket. Genom läsning och litteratur får de på så sätt även möjligheter att formulera nya tankar som dyker upp.

Hyltenstam (2004) förklarar att det ofta påpekas av politiker och pedagoger att det är viktigt att det svenska språket behärskas väl för att man ska kunna ingå i samhällslivet på ett aktivt sätt. Det här är viktigt för dem som lärt sig svenska som sitt första språk och för dem som senare lärt sig det svenska språket som sitt andraspråk.

Att arbeta väl med läsning i svenska som andraspråk är viktigt för att det inte ska ske felbedömningar. Hyltenstam (2004) uppmärksammar bland annat en felbedömning som kan ske av elevers språkbehärskning. Om man inte ser att en elev har svårt att lära sig läsa på grund av att språket inte är tillräckligt utvecklat hos barnet såsom förväntningarna, kan eleven få felaktig åtgärd som gäller barn med lässvårigheter. Här ska det istället finnas åtgärder som har med språkutveckling att göra. Det framgår att svenska som andraspråk är väldigt viktigt för de elever som faktiskt behöver det. Deras framtid inom utbildning och inom den yrkesmässiga framtiden kan avgöras beroende på om de får en god undervisning i det ämne eller inte. Andraspråkselever behöver först och främst ett användbart språk som kan hjälpa dem att umgås och kommunicera med kamrater och längre fram kunna delta i det svenska samhället. Svenska som andraspråk är samtidigt det viktigaste för att klara de andra ämnena i skolan. Inläring av ett nytt språk är en pågående utveckling som fortsätter även när eleverna har avslutat sina studier. Det första syftet med undervisningen i svenska som andraspråk är att eleverna ska uppnå en funktionell behärskning av språket som är i nivå med den som elever med svenska som modersmål har. Syftet med ämnet svenska som andraspråk är att eleverna ska nå upp till förstaspråksnivå i svenska. Då får de förutsättningar att kunna leva i det

svenska samhället på samma villkor som elever med svenska som modersmål (Kursplanen i svenska som andraspråk)

Jim Cummins (1996) har sagt att läsförmågan på förstaspråket är en av de viktigaste faktorerna för att barn ska lära sig läsa på sitt andraspråk. Det har också sagts att förförståelsen som läsaren har med sig är viktig för att han/hon ska förstå texten. Om man inte har en förståelse inför läsningen har man svårare att förstå vad man läser. Det spelar stor roll för andraspråkselever att ha förförståelse som inte har samma kulturella bakgrund eller samma syn som textförfattaren.

Det finns många studier som talar för att en bred språkutveckling är till stöd för läsförmågan, men samtidigt visar det också att läsförmågan är ett stöd för språkutvecklingen (Wallace 1988, 1992). Språket kan man lära sig medan man läser och om andraspråkselever läser texter som är anpassade för dem utvecklar de det svenska språket medan de läser.

Forskning visar att andraspråkselever kan tolka innebörden i böckerna trots att de inte använder och kan alla ord. De har lätt för att förstå sammanhanget ändå och lär sig dessutom nya ord (t.ex. Elly 1984, Wallace 1988). Det här visar att eleverna borde läsa böcker som bidrar till utveckling inom språket. I skolan används det böcker som enbart har skrivits i läsinlärningssyfte. En del barn tycker att det här är ett bra sätt att lära sig på, men man måste ändå tänka på vad de lär sig om läsande och om det här är det bästa sättet att locka andraspråkselever till läsning.

Gibbons(2006) anser inte att eleverna ska få läsa sådana texter. Hon menar att man istället skall ge dem texter som intresserar dem och texter som är relevanta för dem.

Andraspråkselever som inte är så vana läsare bör läsa böcker med särskilda kriterier, och av kriterierna framgår det ganska tydligt att det bästa sättet att introducera läsning för eleverna är att göra det via sagor. De har en ”universell uppbyggnad” som barn från alla kulturer kan referera till (Gibbons, 2006)

Mot bakgrund (Cummins 1996) av förförståelse och Gibbons (2006) som lyfter fram betydelsen av att andraspråkselever bör läsa texter som är relevanta för dem för att få förförståelse, ska jag undersöka förförståelsens roll inom läsning.

## **2. Syfte och frågeställningar**

Syftet med studien är att undersöka om förförståelsen i en text underlättar läsningen för elever i svenska som andraspråk. Min tanke är att främst undersöka förförståelsen inom litteraturvetenskap d.v.s. att ta reda på hur vi kan arbeta med förförståelse i en text eller inom skönlitterära texter så att undervisningen blir bättre för våra elever.

Förförståelse kan kommuniceras på olika sätt där läraren berättar muntligt kortfattat innan eleverna börjar läsa texten, eller där läraren visar med bilder mm.

Dessutom är det intressant att se hur lärarna arbetar med skönlitteratur och texter i svenska som andraspråk och hur viktigt det är för dem att arbeta med det här momentet.

1. Hur viktigt är det med förförståelse i läsundervisningen kring svenska som andraspråk enligt lärarna?
2. På vilka sätt representeras förförståelsen?
3. På vilka sätt arbetar lärarna med skönlitteratur och texter i svenska som andraspråk?

## **Hermeneutik**

Den hermeneutiska vetenskapsteorin är den forskning som jag anser vara kopplat till min studie. Anledningen till det är att jag inte söker en absolut sanning. Jag söker istället förståelse och tolkning. För att vi ska kunna tolka krävs dels de teorier som finns kring förförståelse i min studie och dels de kvalitativa intervjuerna som jag har gjort där lärarna har yttrat sig kring de frågor min undersökning handlar om. Inom den här forskningsteorin är det viktigt med material, förklaring av tidigare forskning, jämförelse mm.

## 2.1 Metod

För att kunna uppnå syftet och besvara mina frågeställningar har jag använt mig av kvalitativa intervjuer där jag har intervjuat tre lärare som är verksamma inom olika stadier. Patel och Davidsson(2008) menar att kvalitativa studier och intervjuer är personliga. De klargör även hur viktigt det är att förklara vilket syftet är med intervjun och betona hur viktigt deras roll är för att få förändring mm.

Självfallet är det viktigt att förklara för deltagarna hur deras bidrag kommer att användas och att det är konfidentiellt. Kvale(1997) menar att intervjuer är samtal där det finns struktur och syfte. Kvale beskriver det på det här viset: Intervjun går utöver det spontana vardagliga utbytet av åsikter och blir ett sätt för intervjuaren att genom omsorgsfullt ställda frågor och lyhört lyssnande erhålla grundligt prövade kunskaper.

Enligt Widerberg(2002) är målet för kvalitativ forskning att finna betydelser och mening hos fenomen. Richardson(2003:501) menar att kvantitativa data kan presenteras genom siffror medan kvalitativ forskning skall läsas i sin helhet för att meningen ska framgå. Det är då viktigt att texten tilltalar läsaren.

## 2.2 Genomförande

Genom den här undersökningen har jag velat ta reda på hur man arbetar med läsningen i svenska som andraspråk. Då jag vid ett tidigare tillfälle undersökt den muntliga biten d.v.s talet i svenska som andraspråk ville jag gå vidare och studera undervisningen i svenska som andraspråk med fokusering på läsning.

Jag har valt att intervjua tre lärare som undervisar i både grundskolans tidiga och senare del. Det här valet gjorde jag på grund av att jag tycker att det är intressant att se hur man arbetar brett inom alla åldrar. Jag ville främst ta reda på vilka texter och böcker eleverna får läsa. Dessutom ville jag undersöka hur lärarna arbetade med skönlitteratur. En annan sak som jag ville ta upp var förförståelsen i texter och vilken förförståelse eleverna får inför nya texter. Jag kontaktade först lärarna via mail där jag frågade dem om de hade möjlighet att ställa upp på intervjuer. Därefter bokade jag tid med dem på deras arbetsplatser där jag ställde mina frågor. Det första jag gjorde var att berätta om mitt syfte med arbetet. Därefter talade jag om för dem att de kunde avbryta mig närsomhelst för frågor eller annat som de funderade över. Jag ville att de skulle känna sig trygga och förklarade för dem att deras svar skulle behandlas konfidentiellt.

### **2.3 Validitet**

Kvale(1997) förklarar validitet genom tre valideringskontexter: intervjupersonen, allmänheten och forskarsamhället.

När jag som forskare intervjuar en person och frågar om hans/hennes egen uppfattning om ett uttalande avgörs tolkningens validitet av den intervjuade (s196)

Om frågorna uppfattas fel eller om personen svarar så som han/hon tror att forskaren önskar att de svarar leder det till att tillförlitligheten drabbas. Det är upp till allmänheten att bedöma om tolkningen är genomtänkt. Här är validiteten beroende av om dokumentationen övertygar allmänheten. Ett uttalande som tolkas inom ett teoretiskt sammanhang blir validiteten beroende om teorin är giltig för det undersökta området och om den specifika tolkningen följer logiskt av teorin. Teoretiska tolkningar valideras av ett forskarsamhälle.

(Kvale 1997 s.196.)



### 3. Forskningsöversikt

Det finns de barn som är nyanlända och har svårt med det nya språket. Då är det viktigt att ha en förförståelse av handlingen i sagan. Att använda olika föremål och bilder är en god hjälp. Sagan kan berättas muntligt först så att eleverna förstår vad sagan handlar om. De barn som kan läsa kan läsa sin saga på sitt eget språk och sedan försöka berätta på svenska. Språket utvecklas av att kunna återberätta sagan. Benckert tar upp några frågor från Skolverkets referensmaterial ”Att undervisa elever med svenska om andraspråk” som hon anser är bra att ställa:

Här är frågorna i för inledning, handling och avslutning.

Inledning: Vad handlar det om?

Var hände det?

När hände det?

Handling: Vad hände?

Varför hände det?

Hur hände det?

Avslutning: Vad hände till slut?

Bergman och Sjökvist (Att undervisa elever med svenska som andraspråk (1992) visar några möjligheter som litteraturundervisning erbjuder. De har under åtta lektioner under en vecka arbetet med en kort text i en åk 8 med 13 elever på mellannivå. Val av text berodde på de olika val av diskussioner som kunde föras samtidigt som innehållet engagerade eleverna. Elevernas behov styr och det är det viktigaste. De använde texten Palle Tischer, Stora badardage, Tiden 1991.

Läraren läste texten högt för eleverna. Sedan fick de själva läsa igenom och välja en mening som de tyckte om eller som de på något sätt kunde relatera till. Därefter läste de upp sin mening och berättade varför de valde just den meningen. Ett exempel på det här är: Nu fattas bara lite självförtroende. Den här meningen valde en elev och sa att man ska tro på sig själv och lite på sig själv.

En flicka i klassen hade valt samma mening och sa: ” Jag vill att min mamma ska lära sig simma, att hon ska tro på sig själv, att hon ska våga”

I den här övningen tolkar eleverna innehållet. Om de inte har de ord de behöver hjälper kamraterna och läraren till. Pratar man om texten på det här viset där man väljer ut olika

meningar kan läraren tydligt se om eleverna förstått texten eller inte.

Eleverna i den här klassen förstod texten och hade dessutom egna förklaringar. De fick sedan beskriva pappan i berättelsen. Eleverna fick skriva olika ord som beskrev honom:

Elak

Stark

Kraftig

Arg

Självisk

Flintis

Gammal

Tror att han gör rätt

Han ser arg ut

Nästa steg var att dela upp beskrivningarna i två spalter; en med yttre och en med inre egenskaper. Kan stark vara en yttre och en inre egenskap?

Gäller det också för kraftig?

Är man arg om man ser arg ut?

Dessa frågor ställde läraren för att förklara de olika egenskaper som fanns. På det här viset kan man arbeta med en text där man använder olika övningar som leder till läsutveckling och språkutveckling för andraspråkseleverna.

Kerstin Naucler(2002) presenterade en studie som hon gjorde bland turkiska och svenska elever från förskole tiden om deras språkutveckling. Ett av resultaten som förvånade henne var att de svenska barnen i studien fick ett stort utrymme tillsammans med lärarna i sagoläsningen. Eleverna får delta som berättare och har egna synpunkter på innehållet. Dessutom uppmanar lärarna dem att berätta egna erfarenheter. Förskolläraarnas samspel med de turkiska eleverna var inte på samma sätt. I sagoläsningen kräver inte lärarna någon förklaring av barnen och de bjuder inte in eleverna för att bidra till berättandet varken med egna erfarenheter eller på annat sätt.

Det kan finnas olika orsaker till det här. En tolkning kan vara att lärarna har låga förväntningar på de turkiska eleverna. De förväntades ha mindre att bidra med i sagoaktiviteten och fick därför inte visa sin förmåga att berätta som de egentligen hade.

Studien visade att en del av de turkiska barnen i vissa tillfällen var bättre sagoberättare än de svenska. ( Naucler,2003). Dessa elever kunde dock inte behärska de lexikala och grammatiska

delarna för att visa vad de verkligen kunde.

Barnens läsförmåga undersöktes när de var 10 - år gamla med hjälp av lästester som har gjorts för IEAs internationella läsundersökningar. Två delar som bland annat testades var avkodning och mer fördjupad läsförståelse. Som tidigare studier var det inte stora skillnader mellan de en och tvåspråkiga barnen när det handlade om avkodningsförmåga men det skilde sig på läsförståelse. De turkiska eleverna var bättre på avkodningsdelen men hade sämre resultat på läsförståelsedelen. I den turkiska gruppen fanns tre elever som kunde ses som ”goda läsare” och som hade nästan lika bra resultat som de svenska eleverna. Fem elever hade däremot betydligt svårare med läsförståelsen på sitt andraspråk. Studien visar att de elever som kunde det svenska språket väl under förskoltiden haft en enklare väg till sina läskunskaper. De här eleverna har varit mer aktiva under förskolan och fått vara mer delaktiga i att använda förklaringar på svenska i olika aktiviteter. Det visar att barnen lär sig mer genom att få berätta, förklara och argumentera. Dessa tre punkter har stor betydelse för deras framtida läsförståelse. Däremot är det inte säkert att dessa punkter är överförbara från första till andraspråket, åtminstone inte till en början. Det här kan vara anledningen till att de svaga eleverna har svårigheter inom läsning.

Naucler(2003) intervjuade två elever Benny och Mehmet om vilka erfarenheter de haft i skolan, hur de mindes sin läsutveckling samt hur de såg på sin egen roll som läsare.

Benny den svenske 10 åringen trodde på sin förmåga och ansåg att han utvecklades väl.

Mehmet ansåg att han hade det tuffare och svårare väg trots att han var en av de goda läsarna.

Hans tilltro till sin egen förmåga minskade och han såg läsning som ett medel för honom att

förbättra det svenska språket. De skilda bilderna beror på vilka erfarenheter eleverna haft,

vilka människor de har mött och vilka attityder de har stött på i förskolan, hemma och i

skolan. Deras erfarenheter har bidragit till deras läsutveckling i skolan men det har också

bidragit till hur de ser på sig själva och vilken självbild de har.

Pedagogerna har en viktig roll för barnens identitetsbyggande och för deras språk och kunskapsutveckling ( Cummins,2001).

### **3.1 Litteraturläsning - Skönlitteratur**

Skönlitteraturen hjälper elever i svenska som andraspråk att formulera tankar och känslor som de känner igen men som de kanske saknar ord för. Något annat som också är viktigt med litteraturläsning för eleverna är att de kan få hjälp att förstå den svenska referensramen och

jämföra dem med sin egna. Att kunna läsa litteratur är inte bara ett mål för andraspråkselever. Det är också ett medel att lära sig mycket annat som är viktigt. För att eleverna ska ha nytta av sin läsning måste texterna bearbetas varierat. En god förståelse innebär inte att kunna förklara innehållet. För andraspråkseleven är det viktigt att förstå den svenska referensramen, att kunna förstå vad som står mellan raderna, att lära sig nya begrepp mm.

För elever med svenska som andraspråk blir det ibland dubbla syften med läsningen. De måste tänka på språket och innehållet mer än de elever som har svenska som sitt modersmål, och då kan det bli väldigt ansträngande.

Skönlitteratur är viktigt för andraspråkselever oavsett i vilken nivå de befinner sig i (nybörjar, mellan eller avancerad nivå) De elever som befinner sig på nybörjarnivå behöver texter på enkel språklig nivå, där deras tankar samtidigt utmanas. Elever på mellannivå behöver skönlitteratur mer än någonsin för att de ska kunna komma vidare i sin utveckling språkmässigt. Om dessa elever inte får ta del av skönlitteratur kan deras språkutveckling stanna av. Skönlitteratur gör att eleverna får nya samtalsämnen och ett nytt språkbruk så att man kan ta upp ämnen som inte berörs i vardagssamtalen tex rymden, andra länder och även om känslor. Man ska inte glömma att även de elever som befinner sig på avancerad nivå behöver läsa mycket för att kunna utvecklas hela tiden. (Skönlitteratur- vägar till läslust och språkutveckling, Anna Löthagen, Jessica Straaf s. 120

### **3.2 Val av skönlitteratur**

Enligt boken *Framgång genom språket*(Löthagen 2008) bör lärare fundera på vilka böcker man väljer att använda. Det är bra om de väljer böcker som berör eleverna och som ibland speglar den värld eleverna befinner sig i. Lärare kan även välja böcker som t.ex. Emil och Pippi. Här kan eleverna lära känna nya miljöer som de i vanliga fall inte hade kommit i kontakt med, Det är viktigt att läsa och bearbeta böckerna tillsammans. Eleverna bör då få förförståelse så att de förstår innehållet.

Eleverna kan även vara med och välja litteratur ibland. Dock kan eleverna enbart bestämma sig för att välja böcker för lustläsning vilket i sin tur kan leda till att budskapet i boken inte framkommer för eleven.

### **3.3 Texter och faktatexter**

Tidigare nämndes att det är svårare för elever med svenska som andraspråk att läsa skönlitteratur. Det är även svårt för dem att läsa texter i skolan. De ska förstå innehållet men även språket som används i texterna.

Andraspråkselever får arbeta hårdare för att förstå och lära sig texten och dessutom blir det mindre tid att repetera och gå på djupet i texterna.

Enligt Löfhagen (2008) är det lättare att förstå skönlitterära texter än faktatexter och läromedelstexter eftersom berättande texter har tydliga verb som för handlingen framåt, men också för att det i texterna finns personer att identifiera sig med.

Andraspråkselever har inte bara problem med facktermer utan också med ord som t.ex. föremål istället för sak och ordet sträva efter som är typiska läromedelsord.

Andraspråkselever kan få svårt att förstå olika uttryck i texter som t.ex. uttrycket hals över huvud. De kan förstå varje enskilt ord men de kan inte förstå hela uttrycket och vad det har för betydelse. I läromedelstexter finns det många uttryck som t.ex. lägga märke till (var lägger man märket)...

I boken *Framgång genom språket* (Löfhagen 2008) framkommer att det saknas läromedel för dem på mellan och avancerad nivå i svenska som andraspråk. För dessa elever är det därför viktigt med skönlitteratur. Det hjälper eleverna att förstå sig själva och omvärlden. I boken framkommer också att högläsning är viktigt för dessa elever.

### **3.4 Djupläsning**

Att arbeta med läsutveckling är en viktig del i skolan. Ett mål att sträva mot är djupläsning där eleverna ska förstå en text på djupet och att inte endast se delarna i läsningen.

Det finns många elever som har haft en annan skoltradition. En del har lärt sig texter genom att memorera dem vilket leder till att man använder samma strategi när man flyttar till Sverige. Bergman, Sjöqvist, Bulow och Ljung (2007) förklarar att svenska elever använder samma strategi men skillnaden för dem är att de har det svenska språket från början.

Andraspråkselever lägger energi på att memorera text och innehåll. Den energin borde istället användas åt inläring. I svenska som andraspråk används det ofta skönlitterära böcker.

Anledningen till det är att eleverna ska få ett flyt i läsningen genom att läsa mycket. Samtidigt är det viktigt att tänka på att de får läsglädje. Om man tycker att det är jobbigt med läsning blir det genast svårt att ta sig igenom en text, vilket i sin tur leder till att de andra ämnena såsom So och No blir tunga för eleven.

### 3.5 Läsinlärning

Andraspråkseleverna får lära sig läsa och skriva på sitt andraspråk även om de inte behärskar språket. De barn som har en god muntlig färdighet på sitt andraspråk har inte stora svårigheter att lära sig läsa. Däremot har de elever som inte har tillräckligt goda färdigheter i språket problem med läsinlärningen.

Axelsson (1999) menar att dessa elever först och främst måste lära sig tala och förstå sitt andraspråk och sedan lära sig läsa och skriva på det språket. Läs och skrivundervisning kan ibland förmedlas på två språk.

Då utgår man från tre olika utgångspunkter:

1. Läsundervisning förmedlas samtidigt på första och andraspråket. Det här kallas simultanmodellen.
2. Läsundervisningen startar på förstaspråket medan undervisningen på andraspråket utökas successivt. Efter en period blir det en övergång då undervisningen övergår till andraspråket – iransitionsmodellen.
3. Den tredje teorin handlar om att läsundervisningen inleds på andraspråket och läsningen på första språket introduceras efter en period. Detta kallas för immersionmodellen.

Holmegaard och Wikström (2004) beskriver i sin artikel en stor undersökning som har genomförts i ett internationellt projekt PISA 2000 (Programme for International Student Assessment, OECD). Undersökningen genomfördes på femtonåringar i 32 länder. Det var viktigt att se om dessa elever hade de grundläggande färdigheterna för att kunna fungera ute i samhället och deras framtida vuxenliv. Undersökningen bestod av tre delar: läsförmåga, matematiskt och naturvetenskapligt kunnande. Syftet med undersökningen var bland annat att se hur duktiga tonåringarna var på att resonera och analysera.

De elever som hade svenska som modersmål presterade bäst och över OECD:s medelvärde. Elever med ett annat modersmål än svenska hade de lägsta medelvärdena.

I undersökningen kunde man också se att elever som hade en positiv attityd till läsning har ett bättre resultat på de tre proven. De elever som läste mycket på sin fritid hade också bättre resultat. Undersökningen konstaterade att läsförmågan, det matematiska och naturvetenskapliga kunnandet ligger nära varandra. Har man en god läsförmåga klarar man av de andra ämnena också.

Arbetet i skolan handlar mycket om att läsa och förstå texter. Därför är det viktigt att eleven begriper vad man läser och att eleven minns vad man läser.

### 3.6 Förförståelse

Löthagen(2008) förklarar att förförståelsen har stor betydelse för elever med svenska som andraspråk. Förförståelsen finns hos oss alla och vi har förförståelse för det mesta. Elever med svenska som andraspråk som inte har det svenska språket från början behöver förförståelse för texter och annan läsning som görs i skolan. Det underlättar deras undervisning och genom förförståelse kan de förstå texten de läser på ett annat sätt utifrån egna erfarenheter mm.

När eleverna får förförståelse inom litteraturen förstår de vad boken handlar om och tar till sig det. Att de tar till sig det innebär bland annat att eleverna har fått en klarare bild på vad boken handlar om. Däremot innebär inte förförståelse att enbart förbereda dem på svåra ord. Här kommer några förslag på olika sätt.

- ✓ Man kan välja en eller flera meningar ur boken och skriva det på OH (overhead). Läs sedan texten tillsammans och låta eleverna skriva om texten, samt låta dem ta del av varandras tankar.
- ✓ Om eleverna läser en bok som "Ondskan" av (Jan Guillou 1981) kan man använda meningen: Slaget träffade högt upp på höger kindben. Visa eleverna och låta dem svara på frågor t.ex.

Vem tror du det är som slår, Vem blir slagen, Var tror ni att personerna befinner sig? Varför blir en av dem slagen mm.

- ✓ En bild ur boken kan användas och man kan låta eleverna skriva var för sig om vad boken handlar om. Diskutera sedan i grupper.
- ✓ Använda saker som har med boken att göra och låta eleverna gissa sig till bokens innehåll.

#### 4. Resultat

Jag kommer att göra sammanfattningen efter varje intervju som har genomförts. Jag kommer i sammanfattningen att kalla lärarna för, C, A och K för att deras svar ska kunna behandlas konfidentiellt.

Intervju med lärare C:

C är 52 år gammal och har arbetat som lärare i 30 år. Hon har arbetat med svenska som andraspråk i fem år och hon trivs med det väldigt mycket. C bedriver undervisningen integrerat och har SVA elever tillsammans med modersmåseleverna. C tycker att det är mycket stimulerande att arbeta med det svenska språket och få se alla elevers språkliga utveckling oavsett var de kommer ifrån.

– Vi läser gemensamma böcker som vi sedan bearbetar på olika sätt.

C anser att skönlitteratur är viktigt. Det hjälper alla att få syn på egna tankar när de speglas i någon annans upplevelse i boken.

I klassen läser de Hjärtans fröjd, Pojken i randig pyjamas, Ondskan, Svenne, Hungersspelen och noveller.

C berättar att eleverna tycker om att läsa när de får tid i skolan och de tycker om att bearbeta texterna tillsammans. De förstår texterna mer på det viset än genom att endast läsa dem på egen hand.

C läser inte regelbundet med sina elever. De läser i projektform när de har någon bok som passar till ämnen eleverna läser i, eller sådana böcker som stimulerar deras tankeutveckling.

Det är C som väljer ut de gemensamma böckerna medan eleverna själva väljer de böcker de lånar på biblioteket dit de går var tredje vecka. De har ständig läxa i svenska som är att läsa skönlitteratur.

C använder sig av förförståelse om boken kräver det. De börjar alltid med framsida, baksida och annat som väcker intresse. Oftast är det viktigt med förförståelse men ibland är vissa böcker lättlästa vilket gör att eleverna slukas upp av texten. Då behöver de inte någon förförståelse.



Förförståelsen i klassen används i form av samtal där hon berättar muntligt. De tittar också på bilder som väcker intresse och ger förförståelse.

På frågan om hur viktigt det är att eleverna läser texter som de kan relatera till svarar C att det är både och. Eleverna behöver ibland läsa om sånt de känner till men ibland också läsa om nya företeelser. Det är extra viktigt med förförståelse om texten handlar om sådant som är okänt.

C berättar att hon använder sig av högläsning ofta för att komma igång med boken och för att underlätta fortsatt läsning för eleverna.

– När jag vill peka på innehåll eller språkform passar också högläsning bra.

Intervju lärare A:

A är 42 år gammal och har arbetat som SVA lärare i ca 4 år. Hon trivs jättebra med sitt jobb. Hon tycker att det är omväxlande och roligt arbete där hon möter barn från olika kulturer och med allt från inga kunskaper i svenska till ett ytflyt i språket.

– Skönlitteraturen har en given plats i min undervisning. Vi arbetar på olika sätt där vi skriver, ritar, diskuterar, dramatiserar mm. Men målet är att jobba med förståelsen av det vi läser.

A anser att skönlitteraturen är viktig för alla elever. Många av hennes elever har ingen läskultur med sig och därför är det viktigt att de får ta del av de böcker som många svenska barn växt upp med. Det finns en del uppgifter i arbetsböcker både i svenska och i matematik som förutsätter att alla barn har läst t.ex. Pippi, Snövit, Askungen osv.

A berättar att de i hennes klass läser många klassiker som Askungen, Aladdin, Pomeripossa men även modernare böcker. Hon märker tydligt att de flesta av hennes elever tycker om att läsa. Under varje lektion läser de något men det kan variera vad de läser, allt från en instruktion till delar av en bok.

När det gäller val av böcker är det både A och eleverna som väljer. Ibland är det hon som lärare som väljer ut något som anser att de bör läsa och ibland är det eleverna själva som väljer ut de böcker som de vill läsa.

Eleverna förstår inte alltid det de läser men A tycker att det är en del av undervisningen att hjälpa eleverna att ta till sig innehållet.

A påpekar att förförståelsen är viktig och kan åskådliggöras med hjälp av bilder, exempel, saker och diskussioner med koppling till elevens egna erfarenheter och kunskaper.

Förförståelsen är väldigt viktig om man ska ta till sig innehållet, annars finns det också en risk att eleverna blir mekaniska läsare.

Enligt A är det också viktigt att eleverna får dra paralleller till sina egna hemland och sina tidigare kunskaper och erfarenheter. Man kan titta på både likheter och skillnader mellan Sverige och elevens hemland. Eleverna måste få känna att deras kultur och ursprung är intressant, värdefullt och viktigt.

A har ofta högläsning med eleverna där hon läser men även där eleverna turas om att läsa högt för varandra.

– När jag läser högt för eleverna ger det dem en helt annan upplevelse och de kan koncentrera sig enbart på innehållet. När eleverna läser högt för mig får jag möjlighet att höra om de uppfattar orden rätt och genom deras mimik ser jag om de har uppfattat innehållet.

A tycker att hennes jobb är otroligt spännande och varierande. Hon lär sig mycket om andra kulturer och länder och då hon undervisar i mindre grupper får hon en väldigt nära relation till sina elever. Hon förklarar att det är fantastiskt kul att se utvecklingen från att eleven ibland inte kan ett enda svenskt ord till att de kan samtala med mig obehindrat och berätta precis vad de vill för mig.

Intervju lärare K:

K är 45 år gammal och har arbetat med SVA hela tiden men gick ingen utbildning förrän 1997. I deras klass har de integrerat SV och SVA där de samarbetar och ofta är två lärare i klassrummet men med lite mer fokus på vissa elever. Ibland sitter de med någon eller några elever och ibland med en grupp eller halvklass, och ibland är de i klassen.

Eftersom K har arbetat länge med SVA är hon medveten om språket och nya/svåra begrepp och/eller ämnesspecifika ord. Därför lägger hon mer fokus på att använda dem och bredda elevernas ordförråd.

K använder skönlitteratur i klassen där hon läser högt, eleverna lånar och läser och de läser även gemensamma böcker (i klass 4:a blir det dock bara en kombinerad skönlitterär/faktabok-kompassresan). De läser dessutom kortare texter tillsammans, och ibland stafettläser de. De har även haft några boksamtal, författarbesök samt tränat läsförståelse regelbundet.

K anser att skönlitteratur är viktigt för alla, men att det för elever i SVA innebär att de får möta språket i ett levande och ofta begripligt sammanhang. Därigenom lockas de att ta reda på betydelsen av nya ord genom att ha förförståelse av sammanhanget. De möter även andra barn i olika kulturella sammanhang och lär sig om kultur och vardagsliv.

Eleverna har fått läsa ett antal böcker av Thomas Halling eftersom de visste att de skulle få besök av honom. De lånar även regelbundet på biblioteket.

– De flesta elever tycker om att läsa, av SVA eleverna gör nog alla det!

När eleverna läser i Kompassresan berättar K att de läser ett fiktivt kapitel i veckan som de gör arbetsuppgifter till. Uppgifterna kan vara faktafrågor och ordkunskap men också uppgifter som har med läsförståelsen att göra. Då ska man tänka på att läsa mellan raderna eller tänka sig själv in i situationen som utspelar sig i boken/texten.

Hon förklarar att det har varit lite sämre med tyst läsning av olika skäl.

K tycker att boken Kompassresan är svår men hon upplever att det går riktigt bra ändå. Man behöver inte förstå precis allt. Hennes åk 4 har ibland svårt att läsa mellan raderna att förstå utsagda saker, men de tränar regelbundet på det här.

Hon förklarar att eleverna i början inte vågade komma med egna tankar om vad någon i berättelsen kan tänkas ha känt, men med arbetet i boken Kompassen har det släppts. Man behöver prata om många texter.

På frågan om eleverna förstår innebörden av böckerna/texterna svarar K att det beror på vilken typ av text det är. Ibland gör de något inför arbetet med en text, där de samtalar, associerar och pratar om en viss situation etc.

K tycker att det är viktigt med förförståelse för många SVA elever. Dock tycker hon att hennes elever har kommit långt i sin språkutveckling eftersom de är födda i Sverige.

K har inte använt sig av högläsning i år. Men hon tycker om att använda sig av det som en metod till förförståelse.

– Jag plockar ut nyckelmeningar eller så läser vi en mening i taget från inledningen för att få en känsla av vad detta är för en text, i vilken tid/miljö/situation. Det brukar skapa stark motivation att läsa.

## 5. Diskussion och slutsats

Jag vill först och främst betona att alla tre lärare trivs enormt mycket med att arbeta som sva lärare. Lärare C tycker att arbetet är stimulerande. A tycker att hennes arbete är ett omväxlande och roligt arbete där hon möter barn från olika kulturer. Även lärare K tycker om sitt arbete där hon kan se hur eleverna utvecklas hela tiden.

Det är väldigt viktigt för lärarna med skönlitteratur. A har elever i sin klass som inte har någon läskultur med sig. För dessa elever är det jätteviktigt att läsa böcker. C menar att skönlitteratur hjälper eleverna att få syn på egna tankar när de speglas i någon annans upplevelse i boken. Även K anser att eleverna genom litteraturen möter språket i ett levande och begripligt sammanhang.

Även Holmegaard och Wikström (2004) påpekar att läsning av skönlitteratur bör ha en framträdande plats i undervisningen. De menar att skönlitterära texter engagerar läsarens känslor och inlevelseförmåga.

Lärarna var eniga om att de använder sig av förförståelse där det behövs. Lärare C förklarar att eleverna ibland läser lättlästa böcker där det inte behövs någon förförståelse. Enligt lärare A är förförståelsen viktig för att eleverna ska kunna ta till sig innehållet och för att undvika att de blir mekaniska läsare.

Gibbons (2006) beskriver att det är viktigt att ha med sig egen kunskap och förståelse inför läsningen. Om man inte har det går man miste om förförståelsen som är väldigt viktig för att man ska förstå vad man läser. I boken Svenska som andraspråk (Hyltenstam, 2004) påpekas det också att det är viktigt att man begriper vad man läser för att läsningen ska kunna påverka tänkandet.

Metoderna som lärarna använder för förförståelse är ungefär samma. De använder sig av bilder, olika exempel ur böcker, diskussioner kring elevens egna erfarenheter. Lärarna plockar ut meningar som eleverna läser för att försöka få en känsla av vad det är för text/bok.

När det gäller förförståelse menar Holmegaard och Wikström(2004) att läraren i förväg bör läsa igenom visa böcker/texter för att kunna granska dem. Det här är bra eftersom läraren då tar hänsyn till elevernas förkunskaper och språkfärdighetsnivå. De kan se över om det finns bilder som kan vara till hjälp för läsförståelsen. Det är viktigt att de även kontrollerar om det finns ord som behöver förklaras etc.

Löthagen(2008) tar också upp några exempel som jag finner är mycket bra exempel. Hon tar bland annat upp att man kan läsa delar ur texten tillsammans och sedan kanske skriva om något ur boken/texten. Dessutom tar hon som exempel att använda OH där man väljer ut några meningar som kan diskuteras gemensamt i klassen. Sedan kan eleverna ta del av varandras tankar i form av diskussioner.

Lärare A och C förklarade att det är viktigt för dem att eleverna läser sådant som de kan känna igen, där de kan dra paralleller till sina egna hemland och tidigare erfarenheter. Däremot ansåg de samtidigt att det är viktigt för eleverna att ibland läsa om nya företeelser. Om texten handlar om något okänt är det extra viktigt med förförståelse enligt C. Även A ansåg att det var viktigt att elever får ta del av böcker som många svenska barn växt upp med. Det finns en del uppgifter som förutsätter att alla barn har läst t.ex. Pippi, Snövit osv.

Löthagen(2008) tar upp det här momentet där hon tycker att lärare bör välja böcker som Pippi, Emil osv så att eleverna kommer i kontakt med miljöer som de inte tidigare varit i kontakt med.

När frågan om valet av litteratur kom på tal berättade alla tre lärare att de ofta väljer de böcker som skall läsas. Men samtidigt får eleverna också vara med och bestämma när det är läge för det. Eleverna väljer oftast böcker när det är dags för dem att gå till biblioteket med klassen och låna böcker.

Jag har valt att framföra mitt arbete på ett enkelt sätt för att det ska vara lätt för läsaren att följa med i arbetets gång. Frågorna som jag ville ha svar på har jag lyckats få en klarhet i. Jag blev nöjd med resultatet och jag kom även fram till att jag och de lärare som jag intervjuade tänkte väldigt lika i många frågor. Det som var glädjande var i synnerhet beskrivningen av hur viktig förförståelse är. Med tanke på att jag själv är tvåspråkig kan jag relatera till hur viktigt det är med förförståelse för elever med svenska som andraspråk. Jag minns att jag behövde förförståelse till en början i undervisningen. Ibland kunde jag råka ut för texter som jag inte förstod vilket i sin tur försvårade min undervisning. Jag vågade inte fråga om hjälp eller tala om för läraren att jag inte förstod. På det viset utvecklades jag inte i mitt lärande. Ett flertal elever känner samma sak där de skäms om de inte förstår och tigger istället för att be om hjälp. Därför bör vi lärare ha det i åtanke och arbeta på ett sätt så att alla elever förstår innebörden av det som de läser och det som undervisas.

## **6. Vidare forskning**

Något som jag anser hade varit intressant att studera vidare på är att se över förförståelsen hos barnen. Att göra en undersökning där man med en grupp elever använder en slags förförståelse på en text, medan man i andra gruppen inte använder någon. Sedan kan man ställa olika frågor till eleverna om texten som vi läser och se vilken grupp som förstod texten bättre, de som fick förförståelse eller de andra?

Det här är något som jag kanske i framtiden skulle vilja prova med mina elever och kanske få en ännu djupare bild i hur mycket förförståelse spelar roll i undervisningen för elever med svenska som andraspråk.

## Litteraturförteckning

### Tryckta källor

Hyltenstam K & Lindberg I (2004), Svenska som andraspråk- i forskning, undervisning och samhälle. Författarna och studentlitteratur 2004.

Margareta Holmegaard och Inger Wikström (2004), Språkutvecklande ämnesundervisning. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, I (red) *Svenska som andraspråk i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.

Bergman P, Sjöqvist L, Bülow K, Ljung B (1992), *Två flugor i en smäll*. Liber AB.

Gibbons P (2002), *Stärk språket stärk lärandet-Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkselever i klassrummet*. Hallgren & Fallgren.

Löthagen A(2009), *Skön litteratur: Vägar till läslust och språkutveckling*.  
Stockholm : Hallgren & Fallgren, 2009

Löthagen A(2008), *Framgång genom språket: verktyg för en språkutvecklande undervisning av andraspråkselever*. Stockholm: Hallgren & Fallgren, 2008.

Cummins, J. (2001). Andraspråksundervisning för skolframgång - en modell för utvecklandet av skolans språkpolicy. I: K. Nauclér (Red.), *Symposium 2000. Ett andraspråksperspektiv på lärande*. Stockholms universitets förlag, Nationellt Centrum

Wallace, C. (1988) *Learning to read in a multicultural society. The Social Context of Second Language Literacy*. UK: Prentice Hall.

Wallace, C, (1988). I: Gibbons, Pauline, (2009), *Stärk språket stärk lärandet*  
Stockholm, Hallgren & Fallgren.

Kvale, S (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*

Myndigheten för skolutveckling(2007), *Svenska som andraspråk: en samtalsguide om kunskap, arbetssätt och bedömning*.



## **Elektroniska källor**

[www.skolverket.se](http://www.skolverket.se)

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011

## Bilaga – Intervjufrågor

1. Hur gammal är du?
2. Hur länge har du arbetat som lärare i svenska som andraspråk?
3. Trivs du med att vara lärare i svenska som andraspråk?
4. Beskriv hur det är att vara lärare i svenska som andraspråk.
5. Använder du skönlitteratur i undervisningen? Om ja, hur arbetar ni med Skönlitteratur?
6. Är skönlitteratur viktigt för dessa elever och varför?
7. Vad läser eleverna för texter/böcker? Kan du ge några exempel och berätta varför ni väljer just dessa texter/böcker?
8. Tycker eleverna om att läsa?
9. Hur ofta läser ni?
10. Är det du som lärare som väljer vilka böcker eleverna skall läsa eller är det eleverna som får välja?
11. Förstår eleverna innebörden av böckerna/texterna som ni läser?
12. Får eleverna någon förförståelse innan de börjar läsa?
13. Är det viktigt med förförståelse? Varför är det viktigt?
14. På vilket sätt kan en förförståelse för en text/bok ske i ditt klassrum. Berättar du muntligt, visar bilder eller hur går ni tillväga?

15. Hur viktigt är det för dig att eleverna läser texter som de kan relatera till texter sådant som påminner dem om saker och ting i hemlandet.  
På vilket sätt kan det vara viktigt med sådana texter?
16. Använder du dig av högläsning, om ja vad är syftet med det?
17. Är det något annat/ övrigt som du vill berätta?

Teuta Ahmeti



Besöksadress: Kristian IV:s väg 3  
Postadress: Box 823, 301 18 Halmstad  
Telefon: 035-16 71 00  
E-mail: [registrator@hh.se](mailto:registrator@hh.se)  
[www.hh.se](http://www.hh.se)